

**Feest van Pinksteren, zondag 16 mei 2016, 10.30 uur,
Pauluskerk**

- Genesis 11: 1 - 9
- Handelingen 2: 1 - 13

uitleg en verkondiging

Zusters en broeders, gemeente van Onze Heer Jezus Christus,

Spraak, taal, talén. Daarover vanmorgen. Daarnet hebben we er een gehoord. Nederlands. Eén van de 6000 - 7000 levende talen op aarde. Dat zoveel verschillende mensen elkaar kunnen verstaan is eigenlijk een wonder. Op de website van de gemeente Rotterdam lees ik, dat de bevolking van Rotterdam voor 51% bestaat uit hier geboren Nederlanders en voor 49% uit mensen die elders zijn geboren. Er zijn maar liefst 174 verschillende nationaliteiten in Rotterdam. En dus ook heel veel verschillende talen. Volgens het woordenboek van Van Dale is "taal" een "systeem van spraakklanken door middel waarvan mensen met elkaar communiceren". Taal gaat over diversiteit. Niet over uniformiteit. En dan diversiteit als kracht en niet als zwakte. En omgaan met diversiteit is, lijkt mij, een van de belangrijkste vraagstukken van onze samenleving voor de toekomst.

Het verhaal uit Genesis, dat we daarnet hebben gehoord, is overbekend. De torenbouw van Babel, zo heet het meestal. Maar laten we proberen om eens even verder te kijken dan het overbekende. Want gaat het in dat verhaal eigenlijk wel om de bouw van een toren ? Om die vraag te beantwoorden eerst iets over de humor en daarmee over de maatschappijkritiek erin.

Ik weet niet of het jullie is opgevallen, maar het verhaal zit vol humor. De bijbel is niet gortdroog of bloedserieus. Integendeel. De verteller vertelt met nadruk, dat mensen zich vestigen in een vlakte. Om vervolgens met inspanning van al hun krachten een supertoren te bouwen die tot aan de hemel reikt. En je hoort hem lachen, de verteller: lieve mensen, als je nou echt een superhoog gebouw wilt realiseren, zet zo'n toren dan op een berg en niet in een vlakte. Dat scheelt een hoop werk. Al die inspanning wordt in het Hebreeuws steeds vooraf gegaan door een oproep, die zoiets betekent als "kom op". Stoere taal dus in de sfeer van hup jongens, aan de slag, schouders eronder ! En weer hoor je de verteller lachen. Want hij laat God - die nou toch echt weleens wil weten wat daarbeneden allemaal gebeurt - bij Zijn neerdalen precies hetzelfde soort stoere schouders-eronder-taal gebruiken: "kom op, laten Wij naar hen toegaan". Die supertoren blijkt bovendien, ondanks alle inspanningen, eigenlijk maar een minitorentje, althans voor God. Vanuit de hemel is zo goed zichtbaar, blijkbaar, die supertoren ! En dus moet God naar beneden. Duidelijker kan je haast niet het gebrek aan belang van al die inspanningen laten zien. En als klap op de vuurpijl loopt de hele boel vast. Wat zo mooi en eensgezind en slagvaardig begon, loopt uit op verwarring en verstrooiing. Babel - dat "poort van de goden" betekent, dus entree tot het godsrijk, tot de hemel op aarde, wordt tot "babbel"-stad, wirwar, stad van verwarring en verstrooiing. Groot fiasco voor alle projectontwikkelaars, architecten, banken en onroerend goed bezitters, die nu net iets groots hadden willen neerzetten ! Ik moest onwillekeurig steeds denken aan het internationale fiasco met de banken, een paar jaar geleden. Alle trucs werden uit de kast gehaald om zoveel mogelijk zo snel mogelijk geld in handen te krijgen van een kleine rijke groep. Tot de boel in elkaar stortte, omdat, volgens Joris Luyendijk in "Onder bankiers", het hele systeem te vergelijken was en is met een vliegtuig, dat vliegt, maar met een cockpit zonder piloten. Humor, in het verhaal, dus, om de portee van het verhaal extra duidelijk te maken. Daarover nu.

Wat is nou de kern van het verhaal ? Het is eigenlijk toch nogal vreemd. Want het doen en laten van God lijkt volledig met zichzelf in tegenspraak. Er staat uitdrukkelijk: "ooit werd er op de hele aarde één taal gesproken". Ze verstaan elkaar uitstekend, de mensen daar. Een en al eensgezindheid. Slagvaardig aan het werk om samen een stad en een toren te bouwen. Nota bene, eensgezind een stad bouwen ! Dat is in de bijbel toch juist het beeld van hoe het op de aarde zou moeten

zijn. Zo'n eendrachtigheid zou God - Die immers wil, dat mensen in vrede leven - toch moeten bevorderen en niet afbreken. Maar toch vindt God reden al die eensgezindheid en saamhorigheid te breken en laten uitlopen op een complete wirwar. Elke - bijbelse - logica is hier zoek !

De torenbouw van Babel, zo kennen wij het verhaal. Maar wie goed luistert, hoort, dat het eigenlijk helemaal niet gaat over de bouw van een stad of een supertoren. Die toren staat model voor iets anders. Waar was hun hart vol van, daar in die vlakte van Sinear ? Letterlijk staat er in de Hebreeuwse tekst: "laten wij ons naam maken". Dáárvan was hun hart vol, daar in die vlakte van Sinear. Dat beheerste hun hele bestaan: jezelf een naam maken. Wij kennen dat "naam maken" ook in het Nederlands: zorgen, dat je faam, reputatie, aanzien, status geniet. Dat soort mensen, dat het alleen heeft over de grote daden van de mensen en dan vooral die van henzelf. Je moet de zaken groots en meeslepend aanpakken, anders is het niks. Zo vele bankiers en anderen, tot voor kort. Daar is of was hun hart vol van. Maar in het Hebreeuws klinkt nog meer mee. Het woordje "naam" kan ook staan voor "afgod". En dan krijgt dat woordje "naam" ineens een andere lading. Al het doen en laten van onze superbouwers is er dus op gericht om zichzelf tot god te maken. Al dat streven naar eenheid, al die grote daden van deze mannen en vrouwen van naam hebben alleen hun eigen macht en eigen grootheid en dus hun eigen belangen tot doel. "Laten wij ons een naam maken" betekent dus zoiets als "laten wij onszelf tot god maken". Jezelf tot god maken, tot iets waar alles om draait, waar alles voor opzij moet, menselijke overmoed, hybris, was dat niet het menselijk gedrag bij uitstek, waar volgens de bijbel alles aan kapot gaat ? Omdat alles voor mij uiteindelijk altijd leidt tot uitbuiting en roofoverval op andere mensen en op de aarde. Zie bijvoorbeeld het boek "This changes everything" van Naomi Klein over wat er nodig is om de klimaatverandering te stoppen.

Waarom maakt God in het verhaal daar nou een punt van, als wij mensen onszelf tot god maken ? "Dan zullen wij niet over de hele aarde verspreid raken", hoorden wij daarnet. En daar zit hem de kneep. Want dat streven staat 180 graden haaks op de opdracht die God in Genesis eerder aan de mensen heeft gegeven. "Weest vruchtbaar en wordt talrijk; vervul de aarde", staat er in Genesis 1. Opdracht van Godswege aan ons mensen, direkt, nadat mensen als man en vrouw zijn geschapen. Dat is onze basis opdracht als mens, volgens Genesis: de aarde vervullen. En dan niet om die aarde louter ten eigen bate te exploiteren en er dus een puinhoop - een wirwar - van te

maken. Niet op een kluitje samengebald, louter geconcentreerd op onze eigen macht en aanzien. Maar uit elkaar, over de hele aarde, met al die van God gegeven menselijke mogelijkheden om de opdracht te vervullen: namelijk, om de aarde te bebouwen, te verzorgen en te bewaren, naar het voorbeeld, als beeld en gelijkenis, van God. Volgens Genesis zijn wij mensen als vertegenwoordigers van God geroepen verantwoordelijkheid te dragen voor alles wat God geschapen heeft. Verantwoordelijk om de aarde te maken tot een bewoonbare en leefbare plaats en dus niet tot een puinhoop. Tot een plaats waar het goed toeven is. Jezelf tot god maken betekent dus in de bijbel je opdracht als mens verzaken. De hemel is van God. In die richting hoeft wij mensen ons niet te bewegen. Daar horen wij niet thuis. De aarde, daar horen wij thuis. En daar hebben wij onze handen vol aan, hoor je de Bijbel zeggen. Met de nodige humor ! Daarom laat God in het verhaal van vanmorgen al die menselijke inspanningen vastlopen in wirwar. Om ons door middel van daarvan weer op het spoor te zetten van onze verantwoordelijkheid als mens voor de aarde als geheel. Heilzame wirwar dus ! Want direkt nadat de hele boel is vastgelopen is er een nieuw begin, in vers 12: het verhaal van nieuw leven, van de geboorten van de vele nakomelingen van Sem. Tot zover over Genesis.

Je zou kunnen zeggen, dat het verhaal uit Handelingen net zo'n soort verhaal is als dat uit Genesis. Ook daar is de zaak volledig vastgelopen. Dead end. Jezus is kort tevoren weggegaan, opgevaren naar de hemel. En daarmee leek voor veel van zijn volgelingen, ook een einde gekomen aan die hele Jezus-beweging zelf. Het centrum, het charisma van de beweging weg, dus beweging dood. Maar Lucas schrijft: "Ze werden allemaal vervuld van heilige Geest en begonnen te spreken in vreemde talen, zoals de Geest hun ingaf ". Wat betekent dat ? Bedoelt Lucas, dat die Jezusmensen uit Galilea - want daar kwamen ze vandaan, het sociaal zwakke deel van Palestina dus - plotseling Parts begonnen te spreken of Libisch of Egyptisch of Pamfilisch of welke taal dan ook van de toen bekende wereld ? Ja, denk ik. Maar het lijkt me, dat het Lucas eigenlijk om iets heel anders gaat. Taal is voor Lucas niet in de allereerste plaats iets van de buitenkant, een uitwendig woord, zou je kunnen zeggen. Zoals je ook nu nog ontzettend veel verschillende talen hebt, Nederlands, Engels, Eritrees, Somalisch, Frans, Armeens, noem maar op. Lucas heeft het over een ander soort taal. Over inwendige taal. Over een taal die universeel is, een taal die elk mens begrijpt, ongeacht het soort spraak of cultuur, die je van je vader of moeder hebt geleerd. Lucas heeft het over een soort taal, die uiteindelijk

alle mensen verstaan en die alles te maken heeft met de opdracht aan de mensen uit Genesis.

Hoe dan ? Daarover zegt Lucas: "wij allen horen hen in onze eigen taal spreken over Gods grote daden". En dus niet over de grote daden van de zogenaamde grote mensen, zoals in Genesis. Volgens mij bedoelt Lucas dit. De taal van Gods grote daden, dat is de taal, waarmee mensen elkaar vertellen over hoe het leven eigenlijk is bedoeld. Het is die vertelt, dat liefde en aandacht en warmte en zorg voor elkaar een mens - elk mens - veel meer goed doen dan grootdoenerij en competitie en geld en eigenbelang. Het is die vertelt, hoe mooi het leven op aarde zou kunnen zijn. Hoe geschikt de aarde is gemaakt als een plaats om te wonen voor ons allemaal. En niet als een woestenijs, als een wirwar, waar soms maar nauwelijks te leven valt. In ieder geval voor veel mensen op aarde en voor heel veel dieren, omdat de macht en het aanzien van paar menselijke dieren hen naar het hoofd is gestegen. Het is taal die vertelt, dat het ideaal van zo'n vreedzame en gave aarde voor iedereen niet een onbereikbare utopie is. Maar werkelijkheid kan worden onder ons, ook in deze stad, hier en nu. Omdat alles daarvoor door God tov, goed, is ingericht. Het is taal die vertelt, dat God elk mens bedoeld heeft als mens. Dat wil zeggen als een schepsel door God uitgerust met geest, met zijn Geest, om altijd weer actief te worden, bezig te zijn, te zoeken, creatief te speuren naar alles wat kan helpen om ons leven hier op aarde te laten worden tot een feest, en dan voor alle mensen, en niet tot wirwar en woestenijs.

Pinksteren, het feest van de Geest. Dat gebeurde niet alleen toen, daar, in Jeruzalem. Pinksteren gebeurt nog steeds, volgens mij. Overal waar mensen op zoek gaan, werkelijk op zoek, om hun leven te laten worden, zoals het door God is bedoeld. Overal waar mensen in de eerste plaats op zoek gaan naar wat die voor hen betekenen: de grote daden van God. En niet de grote daden van de mensen. Het is de taal, die dieper reikt dan welke van de 7000 spraken van de mensen ook. Het is de taal die in staat is de scheidingen tussen mensen op te heffen. Omdat het de taal is, die vertelt over een beeld, dat uiteindelijk alle mensen diep in zichzelf met zich meedragen over hoe de aarde en het leven van de mensen uiteindelijk zijn bedoeld. Over hoe zinvol en mooi het leven op aarde zou kunnen zijn. Over wat de bijbel noemt: beloofd land, Koninkrijk van God, nieuw Jeruzalem. Over Nederland, maar dan anders, over Rotterdam, maar dan anders. Niet voor een paar, maar voor iedereen, ook de meer dan honderdduizend arme mensen in Rotterdam. En daarbij is, volgens mij, die Pinksterervaring

uit Lucas essentieel. Dat kan alleen als je weet hebt van het feit, dat elk mens verschilt van een ander en juist daarmee het verschil maakt. Dat wij mensen nou juist niet in hetzelfde malletje passen en dat dat geen zwakte is, maar een enorme kracht. Pinksterkracht dus, zou je kunnen zeggen, en dan ingezet voor een ander Rotterdam. Volgens de filosofe Hannah Arendt wordt het menselijke handelen fundamenteel gekenmerkt door pluraliteit. Pluraliteit is niet louter een numerieke hoeveelheid - dus 6 of 7-duizend verschillende talen. Pluraliteit is de samenleving fundamenteel zien als een samenstel van een enorme veelheid aan allemaal unieke wezens, die er voor elkaar en voor de aarde zijn met een eigen, niet verwisselbare identiteit. Als je dat begrijpt en pluraliteit in zin koestert, ontstaat er Geest: de kracht om de status quo, die altijd alleen bepaalde groepen bevoorrecht, te doorbreken en ruimte te maken voor iets nieuws, een samenleving, een Rotterdam, waarin elke Rotterdammer meedoet, omdat elke Rotterdammer telt. De samenleving als een feest. Dat is wat Pinksteren mij leert. Amen.

D.J. Couvée, Rotterdam, 15 mei 2016